

Sjökabelförläggning i Varsnäsfiärden, Ornö

Sjöhistoriska museets arkeologienhet genomförde i augusti–september 2010 en särskild arkeologisk utredning i Varsnäsfiärden, Ornö, med anledning av Vattenfalls planerade Sjökabelförläggning. Undersökningsområdet karterades med Side scan sonar och grundare områden (fem meter och grundare) besiktigades av dykande arkeologer. I utredningsområdet påträffades inga fornlämningar eller övriga kulturhistoriska lämningar.

The unit for Archaeology at the National Maritime Museum has in August–September carried out an archaeological investigation in Varsnäsfiärd at Ornö, Haninge municipality, Sweden. The area was charted by side scan sonar and shallow areas (down to five meters water depth) were inspected by diving archaeologists. No ancient remains were found in the area.

SJÖHISTORISKA

Box 27131
102 52 Stockholm
Tfn: 08-519 549 00
www.sjohistoriska.se
ISSN 1654-4927

Sjökabelförläggning i Varsnäsfiärden, Ornö

Särskild arkeologisk utredning

Uppland

Stockholms län

Haninge kommun

Mikael Fredholm

SJÖHISTORISKA

Sjökabelförläggning i Varsnäsfiärden, Ornö

Särskild arkeologisk utredning

Uppland

Stockholms län

Haninge kommun

Mikael Fredholm

Sjöhistoriska museet
en del av Statens maritima museer

P.O. Box 27131
SE-102 52 Stockholm
Tel 08 519 549 00

www.sjohistoriska.se
www.maritima.se

Sjöhistoriska museet är miljöcertifierat enligt ISO-14001.

Den här rapporten är tryckt på miljövänligt, FSC-certifierat papper utan optiska vitmedel (OBA), tillverkat på ett koldioxidneutralt pappersbruk.

© 2010 Sjöhistoriska museet
Arkeologisk rapport 2010:10
ISSN 1654-4927

Kart- och ritmaterial Författaren.

Layout Franciska Sieurin-Lönnqvist, Arkeobild.

Omslagsbild Dykningar vid Lättinge. Foto: Mikael Fredholm, Sjöhistoriska museet.

Tryck Arkitektkopia, Stockholm 2010.

Kartor Sjöfartsverket. Spridningstillstånd 010305-10-02957

Innehåll

Sammanfattning och bakgrund	4
Topografi och kulturmiljö	5
Syfte och metod	6
Resultat, diskussion och slutsats	7
Referenser och tekniska uppgifter	8
Bilagor	
1. Karta över Varsnäs fjärden, Ornö	9
2. SSS-indikationer vid Ornö	10

Sammanfattning och bakgrund

Sammanfattning

Vattenfall Eldistribution AB planerar att förlägga en sjökabel i vattenområdet mellan Björkö-Storsand-Lättinge (bilaga 1). Sjöhistoriska museet har genomfört en särskild arkeologisk utredning i området.

I utredningsområdet påträffades inga lämningar som motsvarar fast fornlämning enligt 2 kap. §1 Lag (1988:950) om kulturminnen m.m.

Bakgrund

Vattenfall Eldistribution AB planerar att förlägga en sjökabel i vattenområdet mellan Björkö-Storsand-Lättinge (bilaga 1). Längden på den aktuella sjökabelförläggningen uppgår till cirka 2 500 meter. Undersökningsområdet uppgår till 250 000 m². Länsstyrelsen har bedömt att det behövdes en särskild arkeologisk utredning för att ta reda på om fasta fornlämningar berörs av det planerade arbetsföretaget. Länsstyrelsen i Stockholms län gav Sjöhistoriska museet som är en del av Statens maritima museer i uppdrag att utföra en särskild arkeologisk utredning.

Topografi och kulturmiljö

Det finns inga kända fasta fornlämningar inom det vattenområde som berörs av det planerade arbetet. Kunskapsläget skall dock ses mot bakgrund av att platsen aldrig har inventerats arkeologiskt.

Ornö har varit bebott sedan bronsåldern vilket flera gravar vittnar om. År 1637 anlades en

masugn i Lättinge vid östra Varsnäsfiärden. Vid Kråholmarna ligger en odaterad fartygslämning som troligen utgör fast fornlämning. Enligt uppgift finns det också moringar runt Kråholmarna (FMIS/Fornsök).

Syfte och metod

Utredningen syftade till att lokalisera objekt i Varsnäsjärden som kan utgöra kulturhistoriska lämningar eller fornlämningar.

Utredningen inleddes med att området karterades med Side scan sonar (SSS) 50 meter på vardera sidan om den planerade kabelförläggningen.

Utöver detta besiktigades grundare områden (fem meter och grundare) av dykande arkeologer. Dykningarna skedde från båt och utfördes enligt Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 1993:57). Ett dyklag omfattar tre arkeologer (dykledare, räddningsdykare och dykare).

Resultat, diskussion och slutsats

Resultat

SSS-analysen resulterade i att tre objekt valdes ut inom undersökningsområdet. Dessa tre objekt dykbesiktigades. SSS-objekt ID0001 är två större stenar, ID0002 en stor sten och ID0008 är en naturlig fördjupning i botten (bilaga 2).

Landanslutningen vid Lättinge dykbesiktigades, liksom landanslutningen vid Storsand och grundområdet norr om Skötgrund. Bottenbeskaffenheten vid de besiktigade landanslutningarna är mestadels sand, men övergår till sandig dy på mellan fem och tio meters djup. Landanslutningen vid Björkö dykbesiktigades inte då det är djupt ända in till land och täckningen med SSS-karteringen bedömdes som god. I området påträffades inga fornlämningar eller övriga kulturhistoriska lämningar.

Diskussion och slutsats

Geofysisk kartering, främst SSS-kartering, och en arkeologisk analys av dess resultat är ett vedertaget sätt att för större ytor ta fram indikationer på kulturhistoriska lämningar. Det är viktigt att framhålla att geofysisk kartering inte är en metod för att identifiera alla förekommande kulturhistoriska lämningar i ett område. Strömmar, vågor och skiktningar i vattnet kan helt dölja indikationer eller resultera i att de feltolkas. På samma sätt kan inte heller lämningar identifieras som täckts av t.ex. bottensediment. I detta avseende har geofysisk kartering brister, men det är en rimlig metod i relation till kostnad och effektivitet.

Vid undersökningen påträffades inga lämningar som motsvarar fast fornlämning enligt 2 kap. §1 Lag (1988:950) om kulturminnen m.m.

Referenser och tekniska uppgifter

Referenser

FMIS/Fornsök

Tekniska och administrativa uppgifter

Statens maritima museers dnr: 442-2010-51

Statens maritima museers projektnr: 2080117

Länsstyrelsens dnr: 431-10-1447

SMM projektledare och rapportansvarig: Mikael
Fredholm

Fältansvarig: Mikael Fredholm

Orsak till undersökningarna: Sjökabelmedlägg-
ning

Uppdragsgivare: Vattenfall Services AB

Undersökningstyp: Särskild arkeologisk utred-
ning

Undersökningstid: 30 augusti och 1 september
2010

Plats: Varsnäs fjärden, Ornö

Kommun: Haninge

Län: Stockholms län

Landskap: Södermanland

Socken: Ornö

Koordinatsystem: SWEREF 99 TM

Vattendjup: 0–10m

Deltagareförteckning

Sjöhistoriska museet

Mikael Fredholm

Göran Ekberg

Eduardo Roa

Bilaga 1

Karta över Varsnäsfiärden, Ornö

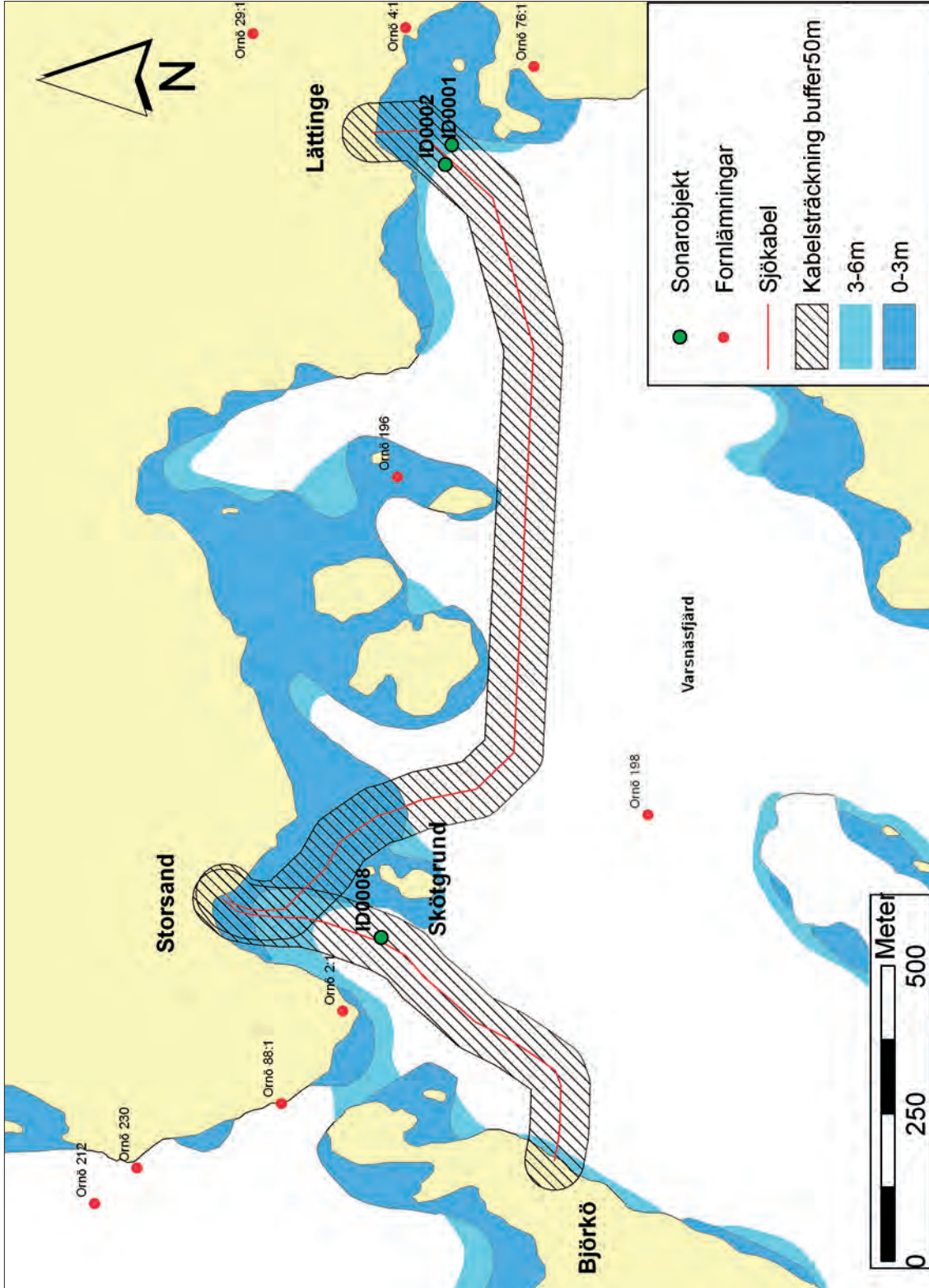
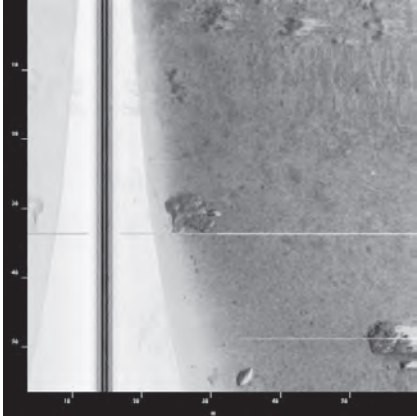
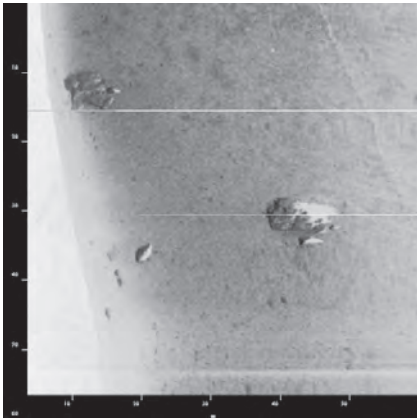
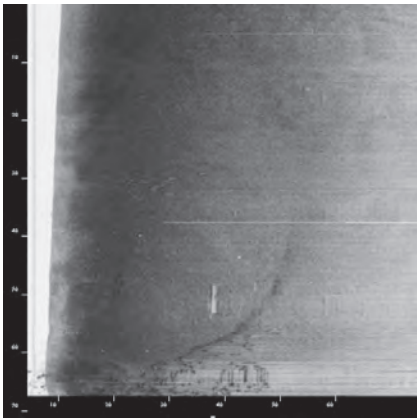

Fig. 1. Ornö med SSS-indikationer och undersökningsområdet. Sjöfartsvetkrets spridningstillstånd 010305-10-02957. Bearbetad av Mikael Fredholm, Sjöhistoriska museet.

Bilaga 2

SSS-indikationer vid Ornö

Target Image	Target Info	User Entered Info
	<p>ID0001</p> <ul style="list-style-type: none"> • Latitud WGS84: 59,044316167 • Longitud WGS84: 18,370579333 • Koordinatsystem: SWEREF 99 • E: 693 346,16 • N: 6 549 865,85 • Acoustic Source File: C:\SONAR\Ornö\XTF\ornö1.xtf 	<p>Dimensioner</p> <p>Objektets längd: 5,98 meter Objektets bredd: 4,98 meter</p> <p>Klassifikation: 3 Beskrivning: två större stenar.</p>
	<p>ID0002</p> <ul style="list-style-type: none"> • Latitud WGS84: 59,044431500 • Longitud WGS84: 18,370013833 • Koordinatsystem: SWEREF 99 • E: 693 313,10 • N: 6 549 877,04 • Acoustic Source File: C:\SONAR\Ornö\XTF\ornö1.xtf 	<p>Dimensioner</p> <p>Objektets längd: - Objektets bredd: 5,38 meter</p> <p>Klassifikation: 3 Beskrivning: en stor sten.</p>
	<p>ID0008</p> <ul style="list-style-type: none"> • Latitud WGS84: 59,045851300 • Longitud WGS84: 18,347276094 • Koordinatsystem: SWEREF 99 • E: 692 001,57 • N: 6 549 969,40 • Acoustic Source File: C:\SONAR\Ornö\XTF\ornö5.xtf 	<p>Dimensioner</p> <p>Objektets längd: 5,93 meter Objektets bredd: 0,35 meter</p> <p>Klassifikation: 3 Beskrivning: naturlig fördjupning i botten.</p>

Klassifikationer av indikationerna i samband med granskningen har gjorts enligt nedan:

- 1) Fartygslämning. Indikationen utgörs av en tydlig fartygslämning.
- 2) Område med flera tydliga indikationer. Område med flera indikationer som kan utgöra en eller flera sönderbrutna och fragmenterade fartygslämningar.
- 3) Enstaka objekt. Indikation som utgörs av enstaka oidentifierade objekt.